

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

6 Quid mendacium, quotuplex, & quale peccatum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

DUBITATIO VI.

Quid mendacium, quotuplex, & quale peccatum.

D. Thomas quaest. 110. 111. 112. 113.

³³ *Quid sit.* **M**endacium proprie est locutio contra mentem, cum videlicet aliud loquimur exterius, aliud interius sentimus. Nomine locutionis accipi potest omnis significatio, siue verbis fiat, siue gestu, siue alia ratione. potest enim mendacium fieri nutibus & gestibus; his enim saepe vice verborum utimur. vnde *simulatio* est mendacium in gestu. Porro sicuti ad actum veritatis tria requiruntur; scilicet voluntas dicendi verum, (id est edendi signum conforme menti) ipsa locutio, & significatio, mentis iudicio conformis: ita tria ad mendacium requiruntur, voluntas dicendi falsum, ipsa locutio, & significatio mentis iudicio contraria. ex quibus consequitur quattuor, id est, *deceptio alterius*. sed hoc non est necessarium ad rationem mendacij, sicut nec intentio deceptionis, vt recte diuus Thomas art. 1. potest enim quis velle mentiri, vt non possit conuinci ex propria confessione, etiam si norit alterum non crediturum. regulariter tamen qui mentitur, intendit falsam opinionem alterius animo ingenerare, seu decipere. vnde deceptio est affectus ordinarie consequens mendacium.

³⁴ *Mendacium actui veritatis opponitur formaliter.* Ex his patet Primò, *Mendacium* formaliter & directe opponi *veritati*, seu veritatis actui: quia sicut haec procedit ex affectu veri, seu vt locutio sit conformis menti; ita illud ex affectu falsi, nempe vt oratio à mentis iudicio dissentiat: non quòd falsitas per se ametur; sed quia absolute est voluta, et si propter aliud. & sicut actus veritatis est expressio veri opinionem nostram; ita mendacium est expressio falsi opinionem nostram. Dico *opinionem nostram*: quia si dicas verum, cum putes esse falsum, mentiris, & mendacium formaliter dicis; nam ex affectu falsi & intentione significandi falsum loqueris; quamuis materialiter seu praeter intentionem verum sit quòd dicis. è contrario si dicas falsum, cum putes verum, ex virtute veritatis & formaliter verum dicis; quia ex affectu veri, & intentione significandi veri, et si materialiter falsum sit.

³⁵ *Non semper opponitur materialiter.* Patet Secundò, Non esse mendacium cum quis vitur amphibologia, vel restrictione tacita: quia non intendit dicere falsum, nec loqui contra mentem; sed vel mentem suam aliter exprimere quam alter intelligit, vt in amphibologia: vel non totam exprimere, sed solum ex parte, altera parte orationis interius retenta; de quo dictum est supra cap. 42. dub. 9. & cap. 31. dubit. 3. & cap. 11. dubit. 20.

³⁶ *Malitia mendacij.* Tertio, Malitiam huius peccati intrinsecam consistere in abusu signorum, quòd illis utamur contra naturalem institutionem & finem. cum enim signa non sint data nisi ad exprimendum iudicium mentis, utimur illis contra iudicium mentis, ita vt sit contradictio inter mentem & linguam, quòd enim lingua affirmat, mens negat; & quòd mens negat, lingua affirmat: atqui per se turpe est & vituperabile, vt in vno eodemque homine inter interiora & exteriora sit contradictio; cum exteriora

debeant interioribus conformari. sic ergo vt signis externis vt contradicant iudicio interno, per se malum est. Ad hanc accedit alia, quòd mendacium proximum decipiat; vnde offendit amicitiam & politicam conuersationem. Itaque omne mendacium malum est, Primò, Quia in eo est voluntas falsi & contradictionis, quia contradicit quis suae conscientiae. Secundò, Quia regulariter in eo est voluntas deceptionis proximi, intendit enim, qui mentitur, alteri falsam opinionem ingenerare. Tertio, Quia in eo est falsitas & repugnantia cum propria conscientia. Quarto, Quia est deceptio proximi; & violatio amicitiae. Ex his duo priora pertinent ad malitiam mendacij formalem, ratione cuius imputatur ad culpam; duo posteriora ad obiectiuam, ratione cuius non potest villo casu recte appeti.

Hinc omne mendacium prohibetur in Scripturis; Ecclesiastici 7. *Noli velle mentiri omne mendacium*. hic tamen locus non omnino conuincit de omni, vt ostendit D. Augustinus lib. de mendacio cap. 17. Proverb. 13. *Verbum mendax iustus detestabitur.* & cap. 30. *Vanitatem & verbum mendacij longe fac à te.* ad Coloss. 3. *Nolite mentiri inuicem.* haec locutiones vim habent vniuersalis. vnde Innocentius III. cap. Super eo; de iura, dicit, *diuini praecepti verbo constanter vetari, ne quis etiam pro alterius vita seruanda mentiatur.* Idem fuse docet diuus Augustinus libris duobus ad Conuentum, quorum alter est de mendacio, alter contra mendacium. Denique est communis sententia Patrum & Theologorum in 3. d. 37. & 38. quam & Aristoteles probe intellexit, quando Ethicorum lib. 4. cap. 7. ait: *Per se autem mendacium quidem malum & vituperabile est; verum autem, & honestum & laudabile.*

³⁸ *Quiputari mendacium aliquando esse licitum.* Aduerte tamen, olim non defuisse qui putarent licitum esse mendacium, quando videtur necessarium ad vitandam aliquod graue incommodum, vel obtinendum maius bonum. Ita sentit Origenes in 6. Stromatum, vbi approbat sententiam Platonis, quam habet lib. 3. de Repub. *Deo quidem indecens & inutile esse mendacium; hominibus vero quandoque utile & necessarium, ut eo tamquam medicamento utantur.* Idem fuse tradit Abbas Ioseph apud Cassianum collat. 17. cap. 8. vbi inter cetera dicit, *mendacio utendum tamquam eliboro, quòd sumitur imminente aliquo exitiali morbo, cui videtur Cassianus consentire.* Eandem sententiam videtur approbare Chrysostomus in fine lib. 1. de sacerdotio, & Homil. 32. & 53. in Genesim. Denique Hieronymus, Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius, & plerique Graeci in cap. 2. ad Galatas, dum docent obiurgationem Pauli fuisse simulatam, & factam ex composito: licitum enim esse, boni alicuius causa, vt simulationibus: atqui *simulatio est mendacium in facto.*

³⁹ *Est contra Scripturas.* Verum hanc sententiam esse falsam, & contra Scripturas, fuse docet D. Augustinus, praesertim lib. priore, qui est de mendacio, cap. 5. 6. 7. & sequentibus; & satis patet ex dictis. Eandem damnat Hieronymus apologia 1. contra Rufinum, arguens ob illam Origenitas. vide Sixtum Senensem annotat. 89. & 107. Putarem plerisque ex praedictis Patribus excusari posse, quòd mendacium vocent etiam orationem alio sensu dictam, vel habentem tacitam mentis limitationem, ita vt alter aliud intelligat & decipiat; & nomine *simulationis*

nis etiam dissimulationem intelligant; vt patet ex Chrylostomi & Hieronymi exemplis. poterat etiam illa obiurgatio Pauli fieri ex composito absque propriè dicto mendacio & vera simulatione: sicut aliquando ex composito obiurgamus aliquem, vt tertius, qui offensus est, placetur, vel ne audeat imitari factum ipsius. quæ obiurgatio intelligenda est secundum externam speciem facti, quod malum videtur, vel videri possit. sed de hoc plura 1.2. quæst. 103. art. 4. de cessatione legalium.

Exempla s. Scripturæ 76.

In exemplis aliis, quæ adferuntur ex Scripturis, vel satis clarum est non esse propriè dictum mendacium aut simulationem, sed solum veritatis occultationem; vt quando Abraham dixit Saram esse sororem suam; quando Michol posuit statuam in lecto David; quando Moyses spoliavit Ægyptum; quando Paulus circumcidit Timotheum, rotundit caput in Cenchris, &c. Vel possunt excusari per restrictionem mentalem; vt cum Iacob dixit se esse Esau primogenitum Isaac, & multa; quæ dixit Iudith ad Holofernem. Vel non est opus excusare; vt ea quæ David dixit ad Achimelech, quæ Ionathas ad Saul de Davidis absentia, quæ Iehu ad sacerdotes Baal, quæ Raab pro exploratoribus, quæ obstrictes ad Pharaonem. hæc enim narrantur, non laudantur à Scriptura; etsi laudetur interdum bona intentio per se spectata.

40 Mendacium per se est peccatum veniale tantum.

Aduerte tamen, mendacium per se non esse peccatum mortale, sed solum veniale, quia inordinatio illa neminem grauitè lædit: & deceptio proximi, quando nihil interest sic an aliter res habeat, est parui momenti, nec evertit vitam socialem, etsi illi non nihil incommodet.

Obiectio.

Dices, Diuus Augustinus lib. de mendacio capite 6. & sequentibus, apertè indicat, omne mendacium esse peccatum mortiferum: nam vult, etiam illum, qui pro vita corporali vel sua vel aliena conseruanda mentitur, amittere æternam; vnde sequitur esse mortiferum. quòd si tale mortiferum est, quod tamen inter omnia mendacia panè est leuissimum, vt constat ex cap. 14. eiusdem libri; consequens est, cetera quoque omnia mortifera esse. Et confirmatur ex illo Psalmi 5. *Odisti omnes, qui operantur iniquitatem, per des omnes, qui loquuntur mendacium.* & Sapient. 1. *Os, quod mentitur, occidit animam.*

Resp.

Respondeo, Bona pars eorum, quæ illo libro habentur, non dicitur asserendo, sed disputando: nam vt D. Augustinus lib. 1. Retract. cap. vltimo scribit, *Istius libri magna pars in inquisitionis disputatione versatur.* neque ipsi omnino satisfecit; vnde etiam de Opusculis suis librum illum auferre decreuerat, quia obscurus & anfractuosus, & omnino molestus ei videbatur: quam ob causam scripsit alterum contra mendacium, vt ibidem refert. Intentio ipsius solum erat ostendere omne mendacium esse malum, adeò vt ob nullam causam sit licitum: ad quod probandum induxit quasdam Scripturæ sententias, quæ non de omni, sed de solo pernicioso contra Deum vel proximum sunt intelligendæ; quales sunt duæ illæ in confirmatione allatæ; vt facillè ex antecedentibus & sequentibus ostendi potest.

41 1. Diuisio mendacij.

Quod ad diuisionem mendacij attinet, tripliciter diuidi potest. Primum, Secundum propriam rationem, scilicet vt opponitur veritati. hoc modo diuiditur à D. Thoma ex Aristotele 1.4. Ethic. c. 7.

in Iactantiam & Ironiam. Sed hoc intellige non de omni mendacio, sed de eo, quo quis in ijs quæ ad laudem suam pertinent, mentitur.

Iactantia (Aristoteli ἀλαζονεία) est cum quis maiora de se prædicat quàm insunt. hic Aristoteli vocatur ἀλαζών, id est, iactator.

Ironia est, cum minora quàm insunt, vel cum Ironiâ laudabilia quæ insunt, negat. hi Aristoteli vocantur αἰγροί, dissimulatores. si parua sunt & manifesta quæ de se negat, dicitur Aristoteli λευκοπαράρητος; quasi dicas delicatus veterator. Si quis se iactet de malo quod fecit, non est propriè iactantia, quia deest mendacium; sed est vana gloriatio, similis iactantiæ; eò peior, quòd res de qua gloriatur peior est. Si autem illud non fecit, est peccatum iactantiæ; quia est mendacium, quo de se maiora prædicat quàm insunt.

Nec obstat, quòd illud quod de se dicit, malum sit; quia accipit illud instar boni & laudabilis, & ita opinione ipsius bonum est.

Est autem Iactantia per se seu ex genere suo peccatum veniale, continens malitiam mendacij & vanæ gloriæ. Potest tamen esse peccatum mortale quinque casibus, vt colligit Caeteranus quæst. 112. art. 2. ex D. Thoma.

Primo, Si quis se iactet cum iniuria Dei, sibi tribuendo quod Dei est, sicut rex Tyri, qui dicebat, *Deus ego sum*, Ezech. 28.

Secundo, Cum iniuria proximi, sicut Pharisæus Luca 18. qui contemnebat, se iactando, publicanum.

Tertio, Si procedat ex superbia vel inani gloria mortifera; vt si quis gloriatur de donis Dei, tamquam sit illis dignus.

Quarto, Si iactet se cum intentione nocendi proximo, aut emungendi pecunias iniuste, aut exponendi se periculo nocenti; vt cum quis se prædicat præclarum medicum, aduocatum, &c.

Quinto, Si ita sit addictus iactantiæ, vt paratus sit peierare vel aliud peccatum mortiferum committere. his adde

Sextum casum, Quando quis iactat se de opere, quod est peccatum mortiferum; nam videtur illud approbare. Si tamen solum narret vt inde appareat eius dexteritas, ingenium, virilitas, absque approbatione vel affectu ipsius operis, non videtur esse mortiferum.

Iactantia peior est quàm Ironia, teste Aristotele supra; quia regulariter ex turpiori causa procedit, nimirum ex cupiditate vanæ gloriæ vel lucri. Qui verò ironiâ vtitur, minus dicendo, vel negando quæ insunt, plerumque id facit vt fastum & iactantiam fugiat, vt Aristoteles ait; sicut Socrates faciebat, qui, vt idem testatur, gloriosa omnia de se negabat. Fieri tamen potest vt ex peiore motiuo procedat, & tunc peior erit; vt si quis minora de se diceret, animo peruertendi alios, sicut hæretici faciunt, dum sibi omnia bona detrahunt, & omnia Deo soli tribuunt, vt videantur humiliores, & gloriæ Dei studiosiores; de quibus maximè intellige illud Ecclesiastici 19. *Est qui nequiter humiliat se; & interiora eius plena sunt dolo.* & Prouerb. 26. *Quando submisit vocem suam, ne credideris ei, quoniam septem nequitia sunt in corde ipsius.*

Secundo, Diuidi potest ratione finis vel effectus, in iocosum, officiosum, & perniciosum. Iocosum est, quod causa voluptatis vel suæ vel alienæ di-

Iactantia.

Ironiâ.

42

Iactantia quale peccatum.

Aliquando mortiferum; idq. ex euentis.

43

Est peior quàm ironia.

44

2. Diuisio iocosum.

M m m 3

næ di-

Officiosum. nae dicitur. *Officiosum*, quod causâ utilitatis: vtrumque autem tale esse debet vt nemini noceat. *Perniciosum* est, quod alicui iniuste nocet, siue alteri proficit, siue non: seu quod est contra honorem Dei, vel bonum proximi. tale est omne mendacium in religione, in Sacramento Confessionis, in iuramentis, in detractioe, in falso testimonio, in contractibus iniquis, &c. est autem hoc mendacium peccatum mortale, quia est contra charitatem Dei, vel proximi: ratione tamen materiæ, vt si nocuum sit paruum, potest esse veniale; vt in parua detractioe vel deceptioe proximi. reliqua duo genera solum sunt peccata venialia; nam culpa mendacij minuitur ex eo quod ad aliquod bonum siue delectabile, siue vile, siue ad alicuius mali auersionem absque vilius iniuria ordinetur.

45 Tertiò, Diuidi potest ratione signi, quo quis *3. Diuisio.* vitur, hoc modo aliud consistit in verbis, aliud in factis. illud propriè vocatur *mendacium*, de quo iam satis dictum est: hoc *simulatio*, quæ nihil est aliud quam mendacium in actionibus vitæ; nimirum cum quis per has intendit aliud significare, quam interius in animo sentit. hoc modo mentuntur, qui externis gestibus & actionibus præ se ferunt gaudium, dolorem, compassionem, amorem, amicitiam, & similia, cum nihil tale sublit. *Hypocrisis.* Huius species est *hypocrisis*, quod nomen etiam propriè significet simulationem seu fictionem alienæ personæ, vt solet fieri in theatro & scena, vt docet D. Augustinus lib. 2. cap. 3. de serm. Domini in monte, tamen in sacra Scriptura & apud Auctores Ecclesiasticos accipitur pro ea, qua quis se simulat esse iustum, cum non sit.

Quale peccatum. Est autem *hypocrisis* per se peccatum veniale, sicut mendacium & iactantia: potest tamen esse peccatum mortale. Primò, Ratione finis; vt si quis simulat se iustum, sanctum, Prophetam doctorem veritatis, vt falsam doctrinam seminet; sicut faciunt hæretici, præsertim ministri, hi sunt verissimi hypocritæ, interius lupi, exterius oves; quos in primis cauendos Dominus monuit, Matthæi 7. Item si talia simulat, vt ad Ecclesiasticam dignitatem indignus irrepât, aut alio modo noceat.

46 Secundò, Si hoc nomen simul inuoluat contemptum sanctitatis vel religionis internæ, qui sæpè cum hypocritis est coniunctus. Hoc modo multi politici huius ætatis sunt hypocritæ: solum enim curant vt exterius videantur iusti vel Catholici, cum internam religionem nihili faciunt. talis hypocritis est peccatum mortale, ratione illius contemptus quem includit. hoc modo sæpè reprehenditur in Scripturis, vt notat D. Thomas q. 111. art. 4. vt Matth. 6. & 23. Lucæ 12. & 16. Isaia 63. Iob 8. & 20. &c.

Gradus mendacij. Gradus mendacij à D. August. lib. de mendacio cap. 14. ponuntur octo; quorum primus & infimus est, cum quis mentitur ad impediendum stuprum seu castitatis violationem sibi vel alteri inferendam. Secundò, Cum ad impediendum homicidium. Tertiò, Ad impediendam fortunarum direptionem. Quartò, Cum placendi cupiditate. Quintò, Cum sola mentiendi libidine. Sextò, Cum quis ita mentitur, vt vni proficit & alteri oblit. Septimò, Cum ita mentitur vt nulli proficit, & oblit alicui. Octauò, Quando mentitur in doctrina religionis. hi gradus ab infimo mendacio crescunt ad summum. Tres primi gradus pertinent ad mendacium officiosum; quia nemini nocent, &

præterea aliquam utilitatem adferunt, dum graue malum, vel stupri, vel mortis corporalis, vel amissionis pecuniarum vitatur.

Vbi aduerte, D. Augustinus in finare, maius malum esse pati stuprum quam mortem; quod facile admiserim; maximè propter periculum peccandi, quod illi voluptati coniunctum est. Vnde minus peccatum est mentiri ad vitandum stuprum, quam ad vitandam mortem: sicut minus est ad vitandam mortem; quam ad cauendum damnum pecuniarium. Quò enim maius est bonum propter quod mentiris, eò mendacium est minus peccatum; quia malitia & deformitas illius minus est voluntaria: qui enim nollet mentiri, nisi necessitas magni boni consequendi vel mali auertendi cogeret, satis offendit sibi non placere per se mendacium, & se inuitum & cum duplicentia illius per se considerati, ad illud descendere: idque eò magis, quò causa, qua impellitur, maior est, vel saltem iustior apparet. Hinc dici solet, bonitatem intentionis minuere malitiam operis.

Quartus & quintus gradus pertinent ad mendacium iocosum. minus tamen culpa est in quarto quam in quinto; quia minus turpe est mentiri vt alterum oblectes, quam vt libidini mentiendi satisfacias. Sextus, septimus & octauus pertinent ad mendacium perniciosum.

DUBITATIO VII.

Quid sit affabilitas, & quæ vitia illi aduersa

D. Thomas quaest. 114. 115. & 116.

Affabilitas est virtus, quæ procurat vt conuersatio nostra cum proximis in rebus seriis sit grata, & talis qualem esse decet, spectata conditione nostra, personarum quibuscum agimus, negotiorum, & reliquis circumstantiis; ita vt neque nimis blandè neque nimis asperè in congressibus nos geramus.

Dico, in rebus seriis: nam vt in iocis sit nostra conuersatio grata, præstat alia virtus, quam Aristoteles lib. 4. Ethic. c. 9. vocat *εὐγρηγορία*, quæ nos decorè facit vt iocis & ludicris, quæ animi causa assumuntur, ita vt nec in illis modum excedamus, tamquam securæ; nec ab illis abhorreamus tamquam agrestes quidam & rupicones.

Affabilitas apud Græcos proprio nomine caret, teste Aristotele cap. 6. non malè tamen quis *εὐπομπία* vocauerit, ex Isocrate ad Dæmonicum. apud Latinos vocatur *affabilitas* & *comitas*, vt ex Cicerone 2. Offic. constat. Etiam enim non in solo alioquo consistat, sed etiam in aliis actionibus & officiis, quibus nos accommodamus proximo, vt ipsi nostra consuetudo grata sit; tamen potissimum in sermone & affatu sese ostendit; sicut & *adulatio* & *litigium*. Addit Aristoteles, esse similem *amicitiæ*: nam exterius ita se ad omnes gerit tamquam ad amicos. Differt tamen ab *amicitia* propriè dicta; quia hæc nihil est aliud quam mutua beneuolentia in peculiari quadam communionione fundata; quæ communicio & consociatio causa est amandi alterum sicut seipsum, & comiter cum illo tractandi. Sic inter milites est *amicitia*, ratione societatis & communionis militiæ; inter eruditos, ratione